

Лук'яненко О. В. Технології «аграризації» повсякденного світогляду освітян УРСР доби «відлиги» / Лук'яненко Олександр Вікторович // Materiály VIII ezinárodní vědecko - praktická konference «Efektivní nástroje moderních věd - 2012». - Díl 16. Historie: Praha. Publishing House «Education and Science» s.r.o. – P.3-5.

Лук'яненко Олександр Вікторович

Полтавський національний педагогічний університету ім. В. Г. Короленка

ТЕХНОЛОГІЇ «АГРАРИЗАЦІЇ» ПОВСЯКДЕННОГО СВІТОГЛЯДУ ОСВІТЯН УРСР ДОБИ «ВІДЛИГИ»

Найбільш сталою технологією прив'язування освітян до землі впродовж усієї історії Радянського Союзу була сільськогосподарська практика студентів. Молодь працювала на ланах УРСР до двох місяців – із вересня по листопад, інколи навесні у квітні-травні та у добу жнив [1, арк.6], виконуючи великі норми: наприклад, у 1955 році студенти ПДП пропололи більше 100 га соняшника і кукурудзи, та зібрали картоплі на 40 га [2, арк.18], а їхні львівські колеги зібрали врожай овочів з 41 га [3, арк.31-32]. Планка відробітку щороку ставала все вищою. Не відомо, де у молоді після цього знаходилися сили організовувати самодіяльні вечори (полтавці провели 24 концерти та 20 лекцій для загальної аудиторії у 8 тис. чоловік). Не дивно, що інколи студентство влаштовувало бойкот і не виходило працювати цілою групою [4, арк.61]. А окремі просто тікали додому з подібної практики, не повертаючись на лани [5, арк.14, 21].

Молодих людей розміщували на час роботи у приміщеннях шкіл, інтернатів, на колгоспних подвір'ях чи у власних будинках селян. Міністерства клопотались, аби колгоспи забезпечували триразове харчування в їдальнях, хоча серед студентів інколи траплялись претензії з приводу організації їхнього проживання у селі [6, арк.77]. Тривалий період практики упродовж кількох місяців часто заставав студентів непідготовленими до осінніх холодів. Були частими випадки, коли молодь масово починала хворіти на застуду та грип, перемерзнувши на ланах [7, арк.88]. За даними Міністерства ВССО, найбільш частими були струси мозку, ушкодження тазостегнового (кульшового) суглобу,

відрізані пальці, нерідкими були і смертельні випадки. В основному, молодь гинула через необережність, коли засинала на полях під час роботи сільськогосподарської техніки, водії якої просто не зауважували студентів у хлібах [6, арк.114-117].

Не меншого впливу на формування потрібного ставлення освітян до землі мала і політехнізація освіти в УРСР. Ця тема уже розглядалась вище у контексті освітніх реформ, проте, нас зараз цікавить інший аспект політехнічного навчання, який розвивав уміння роботи у аграрній сфері і який ми не зачіпали у попередньому підрозділі.

Сільськогосподарське спрямування освітнього простору актуалізувалося після наказу Міносвіти «Про суспільно корисну працю ... студентів педагогічних інститутів УРСР» (1956). Згідно з ним для поглиблення політехнізації школи майбутні педагоги мали ставати до виробництва з першого семестру навчання. Навіть їхня характеристика після проходження сільськогосподарських робіт мала зберігатися в особовій справі до випускних іспитів. Цікаво, що Міністерство у справі залучення молоді до роботи на землі відвело місце і демократії, пропонуючи викладачам порадитись із студентами, як їх краще використати [8, арк.73-79]. Так, у ПДПІ з червня 1956 року існував розподіл студентів на групи для опанування сільськогосподарськими знаннями. На першому курсі майбутні педагоги вивчали парникове господарство, на другому долучалися до азів городництва та садівництва, на третьому опановували сівозміну [9 арк.67].

Іншою новацією, що її принесла політехнізація освіти, було залучення працівників агропромислового сектору і, в першу чергу, директорів реформованих МТС, до викладацької діяльності. Це мало б оживити теорію та привити любов молоді до практичної діяльності. Звичайно, розширення штату людьми, які вміли працювати, однак, не завжди уміли пояснити специфіку роботи іншим, мало вилитись у непорозуміння. Виші зіткнулись із проблемою непридатності їх до педагогічної діяльності, декілька разів на рік повертаючись до обговорення доцільності їхньої роботи у навчальному закладі. Міносвіти

згодом зрозуміло їхню непридатність до роботи у педагогічних вишах, тому після ряду перевірок черговою директивою зобов'язало організувати педагогічно-методичні семінари для новобранців [10, арк.21].

Згодом «аграризація» навчання студентів педагогічного вишу набридла викладачам. І вони перестали про це мовчати, навіть попри домінування сільського господарства у сфері пріоритетів внутрішньої політики держави. Доволі частими стали випадки, коли студенти не відвідували педагогічну практику та не проводили уроків через роботу на полях [11, арк.29]. Одесити зауважували Міністерству, що «деякі ускладнення в учбовий процес» вносить кількомісячна участь студентів у збиранні кукурудзи [12, арк.6]. У ХДПІ педагогічна молодь так само була змушена припиняти уроки і виходити на збір урожаю разом з учнями, якщо на те була воля дирекції закладу, де вони проходили практику [13, арк.185]. Напевне, тотальне зближення школи з колгоспами набридло всім, бо сентенція наради активу працівників педінститутів УРСР у вересні 1960 року стверджувала: «основне завдання школи вчити дітей, а не займатися вирощуванням кролів» [14, арк.10].

Однією з технологій зміни ставлення освітян до сільського господарства була кампанія з виведення науки з кабінетів на поля УРСР. Іще з часів вересневого пленуму ЦК КПРС у 1953 році педагоги вишів стали до активної теоретичної пропаганди сільськогосподарського знання [15, арк.4]. Однак, їхня теорія мало перетиналась із реальністю. Педагоги кидались у крайнощі, що особливо було помітним у їхній роботі у Товаристві поширення наукового і політичного знання [16]. Доволі живописними у характеристиці цього явища є слова академіка О. Палладіна, мовлені під час передвиборної кампанії 1958 року. Тоді кандидат у депутати ВР СРСР на виступ викладача ПДПІ П. Падалки зауважував: «Ми, радянські вчені, кровно зв'язані з народом, складаємо його частку. Ми не закриваємося в кабінетах, як це має місце в капіталістичних країнах, а трудимося на заводах, фабриках, у колгоспах і радгоспах» [17].

Науковці педінститутів стали до допомоги радянському сільському господарству одразу після пропозиції Микити Хрущова 1955 року щодо обміну

селекційним досвідом з американськими фермерами [18, арк.86], зокрема, у ПДПІ поклали в обов'язок кафедрам ботаніки розпочати вирощування гібридного насіння кукурудзи [19, арк.7]: згодом наукові розробки полтавців високо оцінило Міністерство освіти УРСР [20, арк.7] та неодноразово ставило за приклад іншим вишам УРСР їхні успіхи у сортовипробуванні гібридів пшениці, кукурудзи та соняшника [21, арк.89].

Список посилань на джерела та літературу:

1. Держархів Полтавської області, ф.Р-1507, оп.1, спр.593, 31 арк.
2. Там само, ф.П-251, оп.1, спр.4828, 241 арк.
3. ЦДАВО України, ф.166, оп.15, спр.1872, 77 арк.
4. Держархів Черкаської області, ф.П-2187, оп.1, спр.22, 93 арк.
5. Держархів Полтавської області, ф.Р-1507, оп.1, спр.632, 25 арк.
6. ЦДАВО України, ф.166, оп.15, спр.4182, 145 арк.
7. Держархів Полтавської області, ф.П-15, оп. 2, спр.1294, 128 арк.
8. Держархів Полтавської області, ф.Р-1507, оп.1, спр.517, 97 арк.
9. Там само, спр.542, 104 арк.
10. Там само, спр.700, 193 арк.
11. Там само, спр.732, 64 арк.
12. ЦДАВО України, ф.166, оп.15, спр.1875, 53 арк.
13. Держархів Харківської області, ф.Р-4293, оп.2, спр.685, 285 арк.
14. Держархів Полтавської області, ф.Р-1507, оп.1, спр.756, 181 арк.
15. Там само, ф.Р-6829, оп.1, спр.31, 5 арк.
16. Там само, спр.39, 11 арк.
17. Зустріч виборців з академіком О.В. Палладіним / / Зоря Полтавщини – 2 березня 1958. – №45. – С.2.
18. Держархів Черкаської області, ф.Р-193, оп.8, спр.239, 180 арк.
19. Держархів Полтавської області, ф.П-251, оп.1, спр.4829, 253 арк.
20. Держархів Полтавської області, ф.Р-1507, оп.1, спр.609, 33 арк.
21. Там само, спр.699, 57 арк.